

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

46659

Redjamski
REDJAMSKI.
1904

« a tam ni debela, in če parkrat vanjo ustrelite in jo dobro zadenete, se mora razkrušiti. »

E

Pov

Z

Erazem predjamski.

Povest iz petnajstega stoletja.

Peti natis.

Ljubljana.

Založil in prodaja Janez Giontini v Ljubljani.

1896.

46659

Uvod.

Na severni strani Jadranskega morja vzdigajo se iz belega apnenika nagromadene planine. Čeravno je svet daleč tjà v Dalmacijo pust in nerodoviten Kras in se na iztočnej strani Jadranskega morja na široko in dolgo razteza, vender se zove Kras prav za prav le oni oddelek slovenske zemlje, ki se razprostira med Gorico, Trstom, Postojino in Reko. Pred mnogimi stoletji so neki te gore zeleni bukovi in hrastovi gozdi pokrivali, a brezvestnih Benečanov nemila sekira jih je — tako se govori — ugonobila ter tako odprla pot grozovitej burji. Ta in močni nalivi so rodovitno zemljo s časom odnesli, da je sedaj ondotni svet malodane gol in pust.

Znamenit je vender kraški svet radi prečudnih podzemeljskih otlin, ki so prava naravna čuda. Te jame so tu pa tam jako dolge in prostorne ter čestokrat okrašene z lepimi kapniki. V teh otlinah naslonjen je strop na močne stebre iz kapnika; tu nam

zakriva čarobne prostore krasno kameneno zagrinjalo, da bi ga tako ne pogodil najslavnejši kipar; tam meniš; da je podrtina starega gradu; tu zopet so razvrščeni kristali kakor piščali v orgljah itd. Še bolj se pa čudiš, ko čuješ v teh podzemeljskih otlinah globoko pod seboj šumenje vode, ki moti grobno tišino teh prostorov in se pe neča drvi po strmem skalovji v strašen prepad, da te ob samem pogledu že groza spreletuje. V teh podzemeljskih vodah živi neka čudna živalica, ki nikdar na beli dan ne pride; zove se močarilec ali človeška ribica (*proteus*). Nikjer drugod je še niso našli, le v jamah na Notranjskem je doma.

Dasi je mnogo pustega in golega na Krasu, razprostirajo se vender sem ter tja rodovitne doline, kjer si pridni kmetič z velikim trudom zemljo ogradi in pridelava potrebnega živeža.

Vode, ki tekó po teh dolinah, imajo večjidel le kratek tek; valé se nekaj časa po dolih, dokler se v kako podzemeljsko otlino ne izgubé. Tako na pr. se izliva Reka pri Škocijanu v brezdno, a se prikaže kmalu zopet na dan ter se skrije potem iz nova v zemljo. Istotako potok Pivka, ki izvira pri Št. Petru in teče do Postojine; tu se izteka v svetovnoznano Postojinsko jamo; pri Planini pride pod „Malim gradom“ zopet na

dan, a se kmalu zopet izgubi, da pride pri Vrhniki pod imenom Ljubljanica zopet na svitlo. Tudi potok Lokva izgine v Predjami pod zemljo ter priteče v Vipavski dolini kot Vipava na pláno.

Burja razsaja na Krasu tako silno, da prevrača časih težko naložene vozove. Zategadelj je i železnica, vodeča po teh krajih, zavarovana na mnogih krajih z visokimi zidi ali lesenimi stenami.

Dasi je svet tudi večinoma gol in pust, ima vendar tudi svoje dobre lastnosti. Trava, ki raste tu med skalovjem, služi živini v tečno hrano. Kraški konji so trdne postave ter se jako čislajo; ni jih boljših za delo v gorah. Cesarski dvor ima v Lipici in Prestranku kobilarijo, iz katerih pošiljajo mnogo konj na Dunaj. Kraški koštruni in ovce so okusnega mesa; jagnjeta večjidel prodajajo v Benetke, Trst, Ljubljano in druga mesta, kjer jih primeroma drago plačujejo.

Tužen je sicer pogled na kraške pokrajine, kakeršne so dandanes; toda koliko žalostnejše morale so biti ti kraji v preteklih stoletjih, ko so gospodovali po njih ropoželjni, samopašni in kruti plemiči. Zgodovina navaja nam mnogo tacih, ki so ob cestah oboženi prežali na plen in mirnega trpina — kmeta celo v njegovem domovji oropali, ne poznavši niti usmiljenja niti pravice. Med

temi opisuje nam zgodovina tudi moža, ki je bil, dasiravno so ga šteli med razbojnike, zaradi žalostnega konca svojega vendar vsega pomolivanja vreden, in ta mož je bil — Erazem Luegar ali Erazem Predjamski.

I. Grad Predjamski.

Mali dve uri od Postojine v strani proti Nanosu, na notranjem Kranjskem, stoji kakor orlovo gnjezdo v otlini orjaškega skalovja Predjamski grad. Svet okolu njega je jako samotni in pust; visoke skalnate stene in globoki prepadi ga obkrožujejo. Kraj ta, kakor i okolica je bolj podobna pustinji, ko človeškemu bivališču. Mati priroda jo je brez vse krasote pustila, kakor bi bila razlila ves svoj srd nánjo. Kamorkoli se ozreš, ne ugledaš družega, kakor skalo poleg skale. Iz srede tega skalovja kipi siva pečina napik v sinji zrak, kakor velikan izmed pritlikavcev. Pod to skalino pa zijá globok prepad, v katerega se vali potok Lokva z glasnim šumenjem in ravno pred izlivom goni mlin in žago. Zgubivši se v zemljo teče več ur pod njo, da pride potem v Vipavi zopet na dan pod imenom Pivka. Kadar se napravlja k deževnemu vremenu, dviga se gosta megla iz tega brezdna.

Na desnej, visoko nad tem prepadom vodi pot do vhoda v grad, v katerem narava dela človeških rok tako rekoč s zasmehovanjem oponaša. Pečina ima tri otlina: v prvo se izliva omejnjeni potok Lokva, na to je druga, v katero vodi brv čez prepad; ta je blizu jedno uro dolga, nahaja se v njej mnogo krasnih kapnikov. Na drugej strani jame vodi iz nje drug pot, po katerem se pride na desnej strani grada zopet iz nje. Na sredi strmega skalovja je tretja, ne zelo dolga in globoka otlina, o kateri si človek ne more drugzega misliti, nego da jo je priroda namenila v bivališče kakemu sovražniku vsega človeštva; kajti tak je mogel biti mož, ki si je izvolil v tej samoti stanovanje svoje, sezidavši si grad.

Grad, ki še dandanes stoji, nima več prvotnega lica, ker se je večkrat predelaval in popravljaj, a je v istini spomina vredno znamenje iz nekdanjih silovitih časov. Leži v otlino tako potisnen, da bi strehe ne trebal, ko bi bilo zaradi mokrine, ki kaplja od skalovja nad gradom. Pot do njega je ozek, čez grapo pred gradom pelje most. Pred časom sta bila dva mostiča na vretenih in tečajih; če sta se nazaj potegnila, ni mogla živa duša do gradu.

Grad, ki ga danes vidimo, ni pravi stari grad, temveč še le pozneje prizidan; zgradil ga je bil Ivan grof Kobencel, ki je posedoval še mnogo družih grajščin, leta 1570, katera letnica se še vidi nad grajskim vhodom. Ostanki prvega starega gradu vidijo se zadaj nad novim, kjer se še kaže bivališče Erazmovo. V skalo vsekan ozek pot in mali most vodila sta do starega gradu; sedaj se pa po tramih in lesenih a slabih stopnicah pride do njegove razvaline.

Pečina gradu ima več predalov; nekaj ozidja z ozkimi in nizkimi vrati se še vidi; ravno tako tudi sled nekdanjega premakljivega mostú; nekaj više na desni je ostanek nekake sobe in še malo više je znati druga stanica. Do tu, kakor do vodnjaka, ki je vrh gradu v duplini, pride se po kamnenih stopnicah. Ta vodnjak, ki daje še vedno, toda le prilično nekaj vode, je globok štiri sežnje in je vsekan v skalo. Iz skalovja pa je napeljana voda vanj, ker je od drugod le malo pride.

Malodane nedostopna višina in naravno zavetje v jami je napotilo jamske viteze, da so si postavili grad tako visoko, kakor si dela orel ujeda svoja gnjezda. Otlina, v katerej stoji grad, je kakor vse podzemeljske otlina notranjsko-kraške zemlje prostorna, ter se razteza daleč v gorovje, nahajajoče

se v ozadji. Iz te otlina vodi naraven podzemeljski pot, katerega izhodišče je bilo visoko gori v hrušiškem gozdu; ker so se pa po njej skrivali razni ničvredni ljudje in so prišli jedenkrat celo razbojniki skozi njo v grad, dali so jo zazidati. To je Predjamski grad.

II. Prvi gospodarji tega gradu. Rod Luegarjev.

Pred več nego tisoč leti je mogočni cesar Karol Véliki svojo oblast razširil tudi čez naše kraje in premagal tudi naše prednike v vojski ter jih spravil pod svojo oblast. V tistem času si je izvolil nek Nемеc svoje bivališče ondi, kjer stoji današnji grad. Zval ga je Lueg (po stari nemški besedi „lugen“, kar se pravi po naše kukati), in nasledniki njegovi imenovali so se Luegarji. Slovensko ljudstvo nazivalo je grad „Predjamski grad“, kakor se še danes imenuje.

Iz tega gradu se je rod Luegarjev tudi v druge dežele razširil; na Koroškem, Tirolskem in Štajerskem imeli so svoje gradove in posestva. Tako je imel jeden izmed njih po izgledu svojega prednika grad, ležeč v gorskej pustinji pod Sokoljem, skalnatim hribom.

Surovi, a srčni in pogumni bili so vsi, kar jih je bilo iz tega rodu. Jednako sokolom in orlom rodili so se vsi v tamnem skalovji ter se tam vzredili. Od golega pečevja obdani in po divjih ter ljutih viharjev utrjeni prisvojili so si vsi nekako divjost, katero so ohranili vsi njihovi potomci. V orožji so vzrastli in utrjeni bili so za vse telesne težave. Po samosvojnosti so hrepeneli, zato pa so sovražili vse dolžnosti in mehkužnosti mirnega življenja. Strahu niso poznali, nevarnosti so kljubovali ter jo množili; iskali so sreče ter skušali pridobiti si slavo in dostojanstva. Namen njihov bilo je samo vojskovanje. Brez Luegarjev končal ni noben prepír; zaradi tega sloveli so tudi več stoletij. Mnogoteri izmed njih priboril si je slavo v boji za domovino in cesarja; zato so dosegli veliko slavo pri svojih vrstnikih, le malokteri umrl je naravne smrti. Tako se imenuje v leti 1300 Rutold, leta 1327 zopet sin njegov z enakim imenom, leta 1405 Konrad, leta 1415 Pankracij in leta 1468 Nikolaj, ki so bili celo glavarji Tržaškega mesta. A sreča je opoteča: poslednjemu te rodovine vender ni bila mila, ravnala je ž njim kakor mačeha s pasterki, kakor da bi si ga bila izvolila v zadoščenje za pregrehe njegovih prednikov, — bil je to Erazem.

III. Erazem Luegar Predjamski.

Ogledujoč si Predjamski grad in okolico njegovo, spomnil se bode vsakdo nehotè poslednika prvotne rodovine njegove, napominanega Erazma Predjamskega. Bil je to človek divje narave, kakor okolica gradu, v katerem je preživel otročja leta. Podedoval je ogromno imetje svojih sorodnikov. Imel je namreč dva strijca, katera sta bila brez potomcev; končala sta oba življenje v turških vojskah. Erazem, ki je bil poslednji svojega rodu, je po smrti njihovej dobil vse njuno imovino v svojo last.

Erazem bil je srčen in pogumen vojak; radi tega so ga vsi plemiči Kranjske, Štajarske in Koroške visoko čislali. Pa temán je bil njegov duh in življenje njegovo osorno. Nikoli ga ni ljubezen z mehkejšimi čustvi navdajala in okusil ni nikoli očetovskega veselja. Plemenita gospa Katarina Ungnadova mu je bila od njegovih sorodnikov po sili dana v zakon; zato jo tudi ni ljubil in zakon njima ostal je brez otrok. Čez malo let iztrgala mu jo je neizprosna smrt. Samo jednega človeka imel je Erazem na sveti, katerega je v resnici ljubilo njegovo srce, katerega se je duša njegova z vso gorečnostjo oklenila, — bil je to jedini prijatelj njegov, učitelj v vojaških vednostih, Andrej

Baumkirher iz Vipave, uzor pravega junaka, od katerega je prevzel značaj, srčnost in vse mišljenje. Dvakrat pomagal je Erazem v zvezi s prijateljem Baumkirherjem cesarju Frideriku III., ko je bil v nevarnosti, pasti v roke sovražnikom. — Baumkirher je moral pozneje v Gradci glavo dati, in sigurno bila bi ista usoda zadela tudi Erazma, da ga ni bil ravno takrat cesar poveril s posebnim poslanstvom.

Ko se povrne, zve Erazem tužno novico o usodepolnej in britkejši smrti jedinega prijatelja svojega. Bolest, žalovanje po dragem prijatelju omračita mu srce, katero se dosihmal še nobenej nesreči ni uklonilo, — nobena solza mu ni še porosila obličja; sedaj pak udrle so se solze po njegovih licih, — prvokrat v življenji, po licih moža, ki sicer ni poznal ne žalosti ne bolesti. Srce njegovo je bilo sila vznemirjeno. Javno je očital krivico, katera se je zgodila prijatelju in sklenil je, izstopiti iz cesarske službe. Toda cesar Friderik III. je previsoko cenil službo njegovo in ni hotel odsloviti tacega junaka. Po dolgotrajnem prigovarjanji se je vender dal preprostiti, da je ostal, in cesarja Friderika naslednik, junaški Maksimiljan, sam je še le pomiril njegovo srce. Sè svojo junaško roko služil je še nadalje domovini in cesarju, toda nikdar več ga ni bilo videti,

da bi se smejal, kajti bil je brez prijatelja, srce njegovo bilo je prazno in svet zdel se mu je neizmerna puščava. Od tedaj bil mu je žrebec njegovo vse, žrebec živ kakor ogenj, katerega še nihče drugi jahal ni nego Erazem, in pa dva velika psa, Sultana, dobro izučena na medvedov in volkov lov. Spremljala sta ga povsod, celo spala sta pri njem.

Nikoli več ni govoril Erazem o svojem pokojnem prijatelji, a spomin na njega živel je vedno v potrtem njegovem srci, podoba prijateljeva plavala mu je vedno pred očmi v divjem boji, kakor doma. Nek notranji glas mu je vedno dejal, da je tudi njemu usoda namenila blizu jednako smrt.

IV. Erazem ubije grofa Papenhajma.

Ko je Erazem prišel na cesarski dvor, ni izpremenil prav nič svojih navad in razvad; temveč iskal je prepиров in preteпов, kjer in kadarkoli je bilo mogoče. Zbog tega bali so se vsi, ki so ga poznali, govoriti v njegovej navzočnosti o ranjcem njegovem prijatelji Andreji Baumkirherji, ali celo obrekovati ga; kajti znano je bilo, da je Erazem nagle jeze in da ne prizanaša nikomur.

Nekoč spremljal je cesarja v Frankobrod na Nemškem, bilo je l. 1483. Tu se je zbralo mnogo nemških vitezov, grofov in knezov, da bi počastili cesarja ter se mu poklonili. Bil je takrat Erazem stotnik cesarske straži. Prijetne zabave in velike pojedine prirejali so dan na dan, radostno so praznili kozarce.

Govorilo se je pri tej priložnosti mnogo, posebno o hrabrosti in vojski ter imenovala so se različna imena pogumnih in slavnih junakov. Mej drugimi govoril je tudi star vitez iz Zavravske rodovine o junaku Baumkirherji kot o najizvrstnejšem junaku sedanjega časa. Skoro vsi primajevali so njegovej trditvi in pomilovali nesrečnega Baumkirherja. Pazljivo jih je poslušal Erazem, kajti podoba drazega mu prijatelja stopila je zopet živo pred njegove oči. Kar se vzdigne oholi cesarski maršal, grof Papenhajm, stari sovražnik in zavistnik Baumkirherjev; prične ga na vso moč grditi, imenujoč ga puntarja, ki je zaslužil smrt iz rabljevih rok. Dejal je, da je bil Baumkirher velik predrzneš in da mu je le slepa sreča pomagala v njegovih delih. Globoko zbodle so te besede Erazma v srce; ko bi trenil plane kvišku, sedaj rudeč ko kuhan rak, sedaj zopet bled ko stena, ustne so se mu od jeze kar tresle, zaškripal je z zobmi ter srpo zrl v moža, ki je drznil izustiti tako sodbo o njegovem

prijatelji. „Prekliči, kar si govoril“, zagrmi Erazem nad Papenhajmom ter izdere meč iz nožnice, „sicer te umorim!“ — „Ne, nikakor tega ne storim! odgovori zaničljivo grof smejoč se in potegne meč iz nožnice.

Ko léva stala sta si nasproti razkačena korenjaka, jeden poln opravičene jeze, in drugi, ki v svoji ošabnosti izustenih besed preklicati ni hotel. Ljut boj se prične. Predno so ju mogli umiriti, ležal je že grof Papenhajm s preklano glavo v svojej krvi na tleh ter kmalo izdihnil.

„Beži, reši se!“ opominjajo Erazma prestrašeni in zbegani prijatelji. Toda junak, ki ni poznal strahu, — ni bežal.

V. Erazem obsojen k smrti.

Ko je usodni ta kraj zapustil, podal se je Erazem na svoj dom. Strašne misli jele so mu rojiti po glavi, nek notranji glas pak ga je opominjal v jedno mer, rekóč: „Reši se!“

Ko se je tako nekega dne jako vznemirjen in zamišljen bojeval z vestjo, odpró se naglo duri stanice njegove in vanjo stopi tolpa oboroženih vojakov. Erazem plane kvišku ter seže po meči, toda ko bi trenil,

bil je na tleh. „Povežite ga ter peljite v ječo!“ zagrmi mož od glave do pete v jeklu, „sè svojo krvjo opere naj kri umorjenega mojega brata!“ Vojaki storé, kar jim je bilo ukazano ter ga odvedejo seboj. S težkim železjem okovanega vržejo ga v ječo.

Molcé premišljeval je Erazem v zaporu žalostno usodo svojo in zrl črne stene svojega bivališča. Jeza in srd do ljudij objedala sta mu srce, kakor dva strupena gada.

Osem dni — njemu osem dolgih let, — preteklo mu je v temnej ječi, v katero se je bliščala samo skozi malo luknjico slaba svitloba. Kruh in voda bila sta mu hrana, katera je skozi malo okno v steni prejemal od neznane mu roke.

Zarana devetega dne začuje ropot pri železnih durih svoje ječe. Odpró se in oboroženi vojniki vstopijo, vzemó mu železje od nog in rok ter mu velijo, da ima ž njimi iti.

Vodijo ga po širokih stopnicah v veliko dvorano, kjer je bilo že mnogo občinstva zbranega. Erazem stal je pred sodiščem. Za dolgo mizo, vso s črnim suknom pregrneno, sedelo je 12 mož. Prašajo ga po imeni, stanu in rodu; toda on jim reče: „Vsej slovenski in nemški deželi znano je moje ime! Storite torej, kar vam drago!“

Sedaj vstopi v sodišče Papenhajmova rodbina črno napravljena ter toži Erazma, da je grofa umoril ter da je miru dežele nevaren. Kakor se junaku spodobi odgovori jim Erazem mirno: „Zaničeval in opravljal je najboljšega prijatelja mojega in ker ni hotel preklicati svojih besedij, velevala mi je prijateljska dolžnost in poštenje, iskati si z mečem zadoščenja, — kakor gre junaku in vitezu!“

„Pa vendar priznate, da ste ga umorili?“
praša ga sodnik. „Obstanem! pa nisem ga umoril po zvijači, temveč v poštemem boji.“

„So vam li bile znane deželne postave?“

„Poštenje je vojaku in vitezu najsvetejša postava. Ne poznam postave, ki bi velevala, svoje ali prijatelja svojega razžaljenje trpeti brez osvete!“

„Ni li sodnij, kjer ima vsak pravice iskati?“

„Kaj? Vojak, pokrit z ranami, naj še le pri vas išče zadoščenja, vi peresni junaki, in naj trpi, da se bote igrali v svojej slepoti z njegovim poštemjem in z njegovo pravico?“

„Gorjé domovini našej“, nadaljuje čez nekoliko, „gorjé nam, če bi bili junaki naši taki babjaki! Obsodite me v smrt, kajti takega časa nečem doživeti!“

Sodnik mu vелеva, ostro ga z očmi mereč, pogledati v obraz onim, ki ga bodo obsodili. Le malo jih pozna, a ti so sovražniki njegovi.

Peljejo ga sedaj v drugo dvorano, in mej tem so sodniki skleпали sodbo. Vsak izmej teh vzel je jedno krogljico ter jo vrgel v pokrit lonec. Ko ga odgrnejo, bilo je mej dvanajstimi kroglicami pet belih, sedem pa črnih. Potem pripeljejo Erazma nazaj ter mu naznanijo obsodbo: „Čez tri dni bode obglavljeni“.

„Pred cesarjem hočem biti obsojen!“ reče jim, „toda ne mislite, da si hočem s tem milosti izprositi, nikakor ne, umreti hočem, toda ne v rokah rabljevih!“

„Cesar je že odišel“, odgovori višji sodnik, „zanešeno vam ne bo!“ Ko to izgovori, vrže mu prelomljeno šibico pred noge.

„Naj se mi zgodi tako!“ pravi junaški Erazem, „prevečkrat sem v bojih za domovino zrl smrti v obličje, da bi se je mogel sedaj bati. Rabljev meč nobenega več ne omadežuje, odkar ga je Baumkirherjeva kri oprala!“ To izgovorivši obrne se Erazem in gre. Mirno se je ozrl po občinstvu, zbranim v dvorani; marsikomu stopile so solze pomilovanja v oči. Njegovo možko vedenje je presunilo srce marsikoga, — pomilovali so ga vsi.

VI. Erazem rešen iz ječe.

V smrt obsojenega Erazma zaprli so sedaj v drugo ječo, bolj prostorno in svitlo, pa zato nič manj strašno. Vsi, ki so prišli v to ječo, morali so umreti. Stanovitno in možko, kakor gre možu, pričakoval je Erazem strašne ure, ko bo zapustil to življenje. Ljudje, ki so ga obiskovali, so mu bili sicer nadležni, a vse je voljno vsprejel ter se prijazno pomenkoval ž njimi, celo šalil se je ž njimi. Najbolj razveselil ga je nek star, častitljiv duhovnik, kadar je prišel k njemu. Rad je govoril ž njim od prihodnjega življenja in od neumrjčnosti človeške duše.

Tako pretekla sta dva dneva, — in napočil — je tretji, — ki bi imel biti zadnji njegov. Nič se ga ni bal, pripravljen je bil za smrt. Zaničeval je ves svet, njegovo nehvaležnost in njegove sleparije. Duh njegov bil je že nad zemljo, prosto je dihal. Marsikoga izmed bivših prijateljev videl je že v duhu, prijateljev, ki so izgubili življenje v svetem boju za domovino. Pomenkoval se je že v duhu sè svojim nepozabnim tovarišem — Baumkirherjem.

Brez potomcev, brez žene, ločen od tovarišev svojih in zapuščen je bil, — kaj bi ga še moglo veseliti na zemlji?

Tako je sedel zamišljen o mraku tretjega dne v svojej celici; zvonaj pred ječo pak so se njegovi čuvaji dobre volje gostili z jedjo in pijačo, katero jim je kupoval jetnik. Na zdravje njegovo pili so rujno vince!

Kar se odpró vrata, in v ječo stopi nek menih. Erazem meneč, da ga pride duhovnik obiskat, vstane, ide mu naproti rekòč z milim glasom: „Zahvaljujem se vam, častitljivi duhovni oče, zahvaljujem se, da skrbite tako ljubeznjivo za me! Moj račun z Bogom je sklenjen, rad bi svojega življenja zadnje ure sam preživel.“

Menih odgrne molčé svojo kuto in zdajci izpozna jetnik cesarskega dvornika, Viljema Bereneka, v meniškem oblačilu. Bil je to plemenit, hraber Štajerc, iz stare rodovine štajerskih grofov; kot moder svétnik bil je na dvoru cesarja Friderika III. Menil je, da se ne more drugače izkazati cesarju zvestega podanika, nego če brez vse samopridnosti pomaga cesarju v to, kar je dobrega in ga varuje zapeljivih svetovalcev.

Zaman prizadeval si je Viljem Berenek izprositi milosti za junaškega Baumkirherja pri Frideriku; a posrečilo se mu je to za zeta svojega, Ivana Štubenberškega, ki je bil pozneje deželni glavar na Štajerskem in zvest podanik cesarjev.

Globoko je užalilo v srce plemenitega Bereneka, da bo zopet umreti velikemu junaku v rokah rabljevih. Sklenil je, pomagati mu, kajti vedel je, da bi se sorodnikom Papenhajmovim silno zameril cesar, ako bi prizanesel Erazmu. Z zvijačo nakanil je, rešiti ga.

Dejal je, da ima velevažen opravek, ki ga mora izvršiti sam in prosil je cesarja za dovoljenje. Da bi ga nihče ne izpoznal, obleče redovniško haljo, poda se tako opravljen v mesto Frankobrod ter obišče tu zaprtega prijatelja Erazma. Zagledavši cesarjevega ljubljenca v meniškej opravi, začudi se močno; a Viljem, kateremu je bil vsak trenotek drag, da bi po nepotrebnem tratil čas z ničevim govorjenjem, veli mu kratko, podavši mu pilo in meč, katera je imel skrbno skrita v svojej obleki: „Tu vzemite pilo in meč, s tem se laho rešite ter oprostite železja in ječe. O polunoči vam je lahko pobegniti. Takrat bodo trdno spali vaši čuvaji, — za to sem skrbel — porabite priliko in pobrišite jo. Unkraj reke Majna“, nadaljuje rešitelj, „čakal vas bode sluga s konji. Preplavati pa vam je prej reko, kajti na mostu stoje močne straže. Skrivajte se skrbno in oprezno, morebiti se vam posreči.“

Ves ginjen in iznenaden hotel je Erazem objeti velikodušnega rešitelja ; pa Viljem, ko izgovori zadnje besede, potegne haljo čez glavo ter izgine.

VII. Erazem pobegne iz ječe.

Erazem je menil, da sanja ; toda pogled na rešilno orožje prepričal ga je resnice in mu napolnil srce z novim upom.

Preudarjal je, kako bi mu bilo bolj varno pobegniti. Uže je gledal v duhu mile kraje drage mu domovine ; v tem pak je razprostrla noč svoje črno krilo čez trudno zemljo. Čim bolj se je bližala polnočna ura, tem živahneje bilo mu je po rešitvi hrepenče srce ter se mu polnilo sè sladkimi nadami. Večernica je prijazno in čarobno svetila skozi omreženo lino in zdelo se mu je, da vliva bolnemu njegovemu srcu uteho in tolažilni mir. V duhu zrl je že nad seboj neizmerno obnebjje z neštevilnimi lučicami, in bilo mu je pri srci tako lahko, — tako prijetno ! Polnočna ura ni bila daleč.

Oprezno stopa k vratom ter poslušá pazljivo, kaj da počne straža. Na veliko veselje čuje smrčanje pred durmi, — čuvaji spé ; — Viljem Berenek namešal jim je makovega soka med vino.

Ta trenotek uporabi jetnik, da začne brzo piliti težke okovi z rok in nog; glasno mu je bilo srce, ko oprezno odloži železje na tla. Ko se čuti prostega, zgrabi meč, poljubi ga tako srčno in iskreno, kakor poljubi prijatelj prijatelja po dolgej ločitvi.

„Hodi z menoj, drago orodje rešitve moje! Ti, ljubi meč, me boš ali rešil, ali pa mi dal umreti junaško!“

Te besede sam seboj govoreč, odrine srčno vratni zapah. Ne da bi ga bil kdo čutil, splazi se memo spečih stražnikov in dospe skozi več praznih sob — na dvor. Ko pride do dvoriščnih durij, najde je odprte. Tu sliši korakati stražo pred durmi. Srce mu močno bije in on pričakuje nestrpljivo ugodnega trenutka, ko bo mogel neopažen smukniti na plano. Le tri korake in — bil bi svoboden! Kar se nagloma zapraši vanj velik pes, grozno lajajoč. Erazem ga hoče razsekati, a glej! njegova zvesta sultana planeta na psa in ga raztrgata. Ves čas, kar je bil njuni gospod zaprt, nesta se ganila izpred ječe njegove.

Pri tej priložnosti hoče Erazem planiti skozi glavna vrata, kar nekdo z osornim glasom zavpije: „Kedo je?“ Sedaj veljala je glava in srce. Zdajci izpozna čuvaj ubeglega jetnika; a predno mu je bilo mogoče zasmoditi okorno puško, že mu jo izdere

Erazem iz rok in zažene v globoko reko, a strahopeten vojak pobegne. Brez obotavljanja zakadi se Erazem v peneče valove in plava sè svojima zvestima psoma na ono stran reke, kjer ga je pričakoval njegov zvesti sluga s konji. Erazem bil je prost, dihal je zopet zrak svobode.

VIII. Erazem pride zopet v svoj grad.

Podala sta se brzo na pot proti domu. Jahala sta le po noči; po dnevi pa sta se skrivala po gozdih. Jako je veselilo ubeglega Erazma, ko je videl, kako ga zasledujejo vojaki, a on preoblekel se je na poti, da bi ga ne izpoznali. Rešitelj njegov Viljem skrbel je za obleko, živež, denar in orožje.

Srečno odtegnila sta se preganjalcem ter slišala v marsikterem mesti govoriti, kako smelo je pobegnil Erazem iz zapora in da ga vsakdo sme ujeti ali pa ubiti. A Erazem se ni bal tega, kajti obleka in pa predrugačen obraz sta ga delala nepoznatega. Dospela sta po dolgem potovanji na mejo avstrijsko.

Ko je Erazem vgladal vrhe domačih gora, storilo se mu je milo pri srci, radostilo ga je neizmerno, videti kraje, kjer je preživel mladostna leta in katerih že tako dolgo ni gledal. Težko mu je delo jedino to, da se

vrne preganjan in kot begun v svojo domovino in da se mora kakor ubijalec potikati in skrivati po goščah v deželi, kjer je prej ime njegovo slovelo tudi v kočah bornih kmetov.

Nameraval je, podati se v svojo grajščino pod Sokoljem na Štajerskem, toda bal se je, da bi ga ondi ne izvohali zasledovalci. Sklenil je tedaj, iti na Kranjsko v Predjamo, v stari grad svojih pradedov.

Kraj, v katerem stoji grad, bil je Erazmu za njegov sedanji položaj ves pripraven; znal je, da se mu tu ni ničesa bati, ker je ta kraj večinoma ljudem nepoznat. Sodil je po svojej pameti in izvolil ta kraj v svoje bodoče stanovanje, akoravno ga je svaril pred tem nek notranji glas.

Da pa je Erazmov Predjamski grad ostal svetu neznan, vzrok je ta, da je v deželi še drug grad istega imena, katerega so zidali tudi gospodje tega rodu, a v prijetnejšem in bivanju prikladnejšem kraju. Prvi se je zategadelj čedalje bolj pozabil.

Strašna noč je bila, grom je bobnel, bliski so švigali sem ter tja. Viharji so tulili in tako razgrajali, da so ruvali s koreninami vred stoletna drevesa; dež in toča sta se vsipala iz črnih oblakov, ko sta prišla Erazem in njegov sluga pred grad po dolgem potovanji vsa premočena ter v vednej nevarnosti,

da bi ju blisk ali kako padajoče drevo ne pobilo. Konja privežeta k drevesu ter po ozkejši, strmejši poti plezata po vseh štirih proti gradu. Vsa trudna, upehana in mokra dospeta na konec svoje poti. Grajske duri bile so odprte. Korakata po stopnicah — nikjer ni bilo čuti žive duše, vse je bilo tiho. Že skleneta, vleči se k počitku, ko začujeta govorjenje. Idetaj na mesto, od koder sta slišala šum in res — zasveti se jima skozi luknjico v ključavnici luč. Erazem hitro odpre duri, a kako je presenečen, ko vidi okrog mize 12 oboroženih korenjakov. Ko ti zagledajo neznanega jim Erazma, planejo raz svoje sedeže, sežejo po mečih in hoté udariti na Erazma. „Stojte!“ zapove jim Erazem in nameri samokres med nje. Ti stopijo za nekaj korakov nazaj in Erazem jih praša: „Kedo ste, kaj iščete todi!“ — „Kje imaš pravico, nas tako vprašati, predrzneš ti?“ — „Menim, da gospodar ima vedno oblast čez grad svoj in da mora vedeti, kedo da v njem stanuje!“

Vsi se zavzamejo nad takim govorjenjem, dobro ga pogledajo in vsi jednoglasno zavpijejo: „Res je, Erazem, naš gospod in zapovednik!“

Zdaj i Erazem spozna svoje hlapce, katerim je bil za njegove nepričujočnosti grad v varstvo izročen.

Na njegovo vprašanje, kako da so se imeli, kar njega ni bilo, rekó mu, da so izvedeli, da je bil njihov gospod obglavljen in da so potem sklenili, preživiti se s tem, kar si bodo s silo pridobili. Kakor bi mu nek notranji glas prorokoval, dé Erazem: „Saj me morda res ne čaka družega!“

Hlapci so postregli prišlecema z večerjo, katera se jima je vrlo prilegla.

Spravita se k pokoju kar na trda tla, a vendar jima je tako ugajalo, kakor na mehkih pernicah.

Drug dan imel je Erazem mnogo opravka. Vse svoje posestvo je skrbno pregledal in videl je, da je s hišno opravo jako slabo preskrbljen. Sreča je bila, da v onih časih, po katerih še sedaj naš kmet zdihuje ter si jih zopet želi, niso poznali mehkužnosti, kakeršna je danes do malega vseljena v vse stanove. Vojščaki, ki so bili utrjeni v vsih nadlogah in niso poznali mehkužnosti, bili so kmalu zadovoljeni.

Da bi sebi in svojim ljudem potrebnega živeža priskrbel, sklenil je Erazem, skrivaj obiskati vsa svoja posestva, to tem lažje, ker je imel oskrbnike zveste, da se je mogel nanje popolnem zanesti.

Tretjega dne po prihodu na svoje domovje preobleče se Erazem v narodnega

kmeta in vzame seboj jednega svojih hlapcev. Obišče najprvo spodnji grad, kjer mu je bil oskrbnik starec, ki je bil najlepši izgled zvestega služabnika. Ugledala sta že od daleč grajske stolpe, ko jima pride starec naproti, ves sključen od starosti. Lasje so mu bili ko sneg beli in počasi ko senca je korakal. Ko prideta bliže njega, zavpije presenečen Erazem: „Konrad, zvesti moj stari Konrad!“ in prime ga za roko. Starček ga pogleda milo, obriše si solze, ki so se mu vdrle po zgubanih licih in vpre oči v neznanega mu Erazma; ko ga spozna, začne se tresti, koleni mu omagujeti in na tla bi bil padel, da ga nesta oba prijela. Zdajci objame starec Konrad gospoda svojega in plaka veselja, da ga zopet in tako nenadoma vidi. Potem mu reče Erazem, da da naj ga spremi v grad. Stari Konrad pak dé z milotožnim glasom: „Ne morem, ne smém vaju tje voditi, kajti izgnali, spodili so me, — in mi nič družega pustili, ko to-le beraško palico.“ To izgovorivši vzame list iz nedrija in ga poda nekdanjemu svojemu gospodu. Erazem vzame list in čita:

„Nesrečni prijatelj!

Vse moje prizadevanje in ves moj trud, tebi pomagati, nista ničesa zmogla. Večjo nesrečo, kakor umor Papenhajmov,

prinesle so Tebi lažnjive tožbe tvojih sovražnikov, kakor če bi bil izdajnik in prijatelj strašnega kralja Matijaža. Tvoje imetje je zapadlo in za Tvojo glavo obljubljen je velika nagrada onemu, ki Te dobi živega ali mrtvega v pest. Beži, reši se v daljne kraje!“

List ni bil podpisan, a Erazem je vendar takoj uganil, da je pismo pisala roka zvestega mu prijatelja in rešitelja ter ga potem izročila staremu zanesljivemu Konradu.

Kaj je čutil Erazem v svojem srci, ko je prečital pismo, ni možno povedati. Molčé in kakor od strele zadet, stal je tu nepremakljivo; v prsih mu je strašno vrelo in kipelo. Bridek srd do vseh ljudij utrgal je poslednjo vez, ki ga je dosedaj še vezala na sovražni mu svet.

„V svojem in prednikov svojih rojstnem kraji hočem umreti. Ti nehvaležen svet, za katerega sem se tolikokrat bojeval ter kri prelival! Jeli zaslužen to plačilo?! Iz naročja svojega me pahneš, vse imetje mi vzameš, vse upanje mi uničiš in sedaj koprniš celo po mojej krvi! Naj ti bo! Tudi jaz ne poznam nikakeršnih dolžnosti do tebe, neusmiljeni, brezsrčni svet!“

„Idi, idi! stari z menoj v moje skalnato domovanje. Krokari in sove naj nam jutranjo in večerno pesem pojó; volkovi in

medvedje naj bodo nam tovariši! Do smrti te hočem živiti in tudi, če bi imel za vsak grižljaj, ki ti ga dam, prelivati človeško kri.“

Erazem in spremljevalec njegov vzameta starca v sredo in ga tako privedeta polagoma v grad. Zdajci pokliče Erazem vse hlapce svoje k sebi in jim pové svoje naključje ter da je prisiljen, s silo za svoj obstoj skrbeti. Surovi hlapci so bili takega življenja navajeni in prisegli so mu, ž njim vred živeti in umreti.

Novo življenje pričel je Erazem sè svojimi ljudmi, življenje, katero je bilo v onih časih tolikim nemškim plemenitnikom strah in šiba vsej deželi, — Erazem pričel je ropati.

Prvi, nad katerega je Erazem razlil svoj srd, bil je Ivan Štekperk. Ta je bil star sovražnik Erazmov in rodovine njegove. Kolikor je le mogel, želel mu je škoditi pri cesarju. Sè silo vzel je Erazem grad Štekperkov. Ko je vanj udrl, skrnil se je gospodar na izbo; ali oder je bil trohljen in črviv, — on se udere in obvisi za glavo med odrom, in tu je storil žalostno smrt. Bil je poslednji tega rodu.

V nedolgem času postal je Erazem sè svojimi vojniki strah vsej deželi. Rop sledil je ropu, predrzno razgrajal je brez miru in prizanašanja. Vso okolico vznemirjal je dalječ

na okoli; razbijal in moril je z divjimi svojimi četami vse, kar mu je prišlo pod roko: bogate samostane, samogoltne varuhe, neusmiljene grajščake, katere je najraje stiskal.

Tem ljudem bilo je njegovo ime strašno; — sladko pa je bilo ubogim, stiskanim in preganjanim, katerim je bil kakor dober prijatelj vedno branitelj in rešitelj.

Posebne misli so mu rojile po glavi: postavil se je sodnikom človeškega rodu s tem, da je nepravičnike in stiskalce ubogih iz vsega srca sovražil. Zakoni so ga sicer ostro sodili, a vendar se ne more reči, da je bil jednak drugim roparjem in tolovajem. Nikdar ni bil neusmiljen ali nečlovešk. Krvi ni prelival brezpotrebno ali brez vzroka, razven kadar mu je šlo za lastno življenje.

IX. Erazem v svojem gradu oblegan.

Tako je bil Erazem že skoro dve leti strah vseh onih, katere je sovražil. Povsod je bil navzoč, toda povsod drugače opravljen. Vse mu je bilo znano in povsod je ušel zanjkam, ki so mu je nastavljali. Še za njegovo bivališče sovražniki niso mogli izvedeti, ker nikoli ni razgrajal prav blizu svojega doma. Ali vse ima svoj konec, tako tudi njegov ni bil dalječ.

To in pa, ker je bil pomočnik in vodnik ogerskim četam, ki so istega leta pridrle do Trsta, napotilo je konečno cesarja Friderika, da je dal nalog tržaškemu poglavarju Gašparju Ravbarju, naj se vzdigne proti razbojniškemu Erazmu ter ga dobi živega ali mrtvega. To je Erazem po svojih ogleduhih kmalu izvedel.

Z lastnimi očmi je vse videl, kar so za njegovo uničenje pripravljali in predrzno je sklenil, Ravbarju nagajati kolikor možno.

Ravbar je imel mnogo vojakov in prizadeval si je na vso moč, cesarjevo povelje na tanko izpolniti. Povsod je Erazma zasledoval, toda kamorkoli se je ganil, bil je prekanjen. Ali sreča je opoteča in večidel mati nesreče. Ljudi, katerim je ugodna, stori napihnjene in jih od pravega pota zapelje v brezdno pogube. Tako prigodilo se je že mnogim, mej drugimi tudi — Erazmu.

Ravbar je imel nekega dne sè svojimi prijatelji gostijo na svojem gradu pri Planini, Mali grad zvanem.

Predrzni Erazem prijava sam pred Mali grad in se začne razgovarjati z baronovim hlapcem. „Pojdi“, reče mu, „k svojemu gospodu, sporoči mu pozdrav ter reci mu, da sem pripravljen, mu sam pot pokazati do svojega gradu. Obijubim mu tudi“, nadaljuje

jezdec, „da ga bom doma bolj pogostil, kakor bi morebiti on mene tu.“

„Smem vas li prašati, kdo ste?“ dé hlapec baronov.

„Sem srčen prijatelj tvojega gospoda in se zovem Erazem Luegar“, pravi Erazem ter ustrelj dvakrat proti nebu, spodbode konja in zdirja. Ko Ravbar in gostje njegovi to čujejo, ustanejo, osedlajo brzo svoje konje in udarijo za njim. Videli so ga dalječ pred seboj jahajočega v divjem teku. A kmalu jim izgine izpred očij, kakor bi ga bil sam peklenšček odnesel.

Srditega barona to še bolj ujezi, zato pošlje na vse strani ogleduhe. Sledili so tudi konjskim kopitom, katerim je pustil Erazem, da bi ga ne zasledili, podkove narobe pribiti. Sledili so po gozdih in stranskih potih in dospeli do strme, navpik stoječe skaline, na katerej je stal Erazmov grad.

Ko Ravbarju naznanijo, da so zasledili Erazmov grad, vzdigne se sè svojimi vojščaki proti Predjami. Toda kako se nevoljen zavzame, ko spozna na prvi pogled, da je grad nepremagljiv in da ga ni možno drugače vzeti nego z izstradanjem.

Ko je Ravbar izvedel za skrivališče Erazmovo, ukaže nedostopni grad obkoliti s precejšnim številom vojakov, misleč, da bode tako glad primoral razbojnega viteza k udaji.

Erazem in hlapci njegovi so pa svoje oblegalce zasmehovali. Dva meseca uže bili so oblegani. Ravbar in vojniki njegovi morali so pri pomanjkanji živeža vse težave ostre zime trpeti. Mnogo jih je tudi zbolelo in pomrlo.

Erazem pa je v dokaz temu, kako dobro je preskrbljen z vsakeršno hrano, dal na pustni večer leta 1484. spustiti z gradu oblegovalcem celega pečenega vola na vrvi ter jih ob enem povabil k gorkejši peči v grad. Ravbar je menil, da je to le zvijača oblegancev, da bi s tem pomanjkanje skrili. Novo upanje mu je zasijalo. Toda zastoj! Velika noč pride, Erazem se zopet spomni oblegovalcev in jim pošlje več živih ovnov.

Vse to in ves ostali živež dobival je iz Vipavske doline po skritem podzemeljskem hodniku.

Zima je minula in spomlad je vso naravo obudila v novo življenje. Erazem prikazal se je čestokrat oblegalcem svojim in se pogovarjal z njimi. Barona Ravbarja povabil je večkrat k sebi in mu obljubil pri svojej viteški časti, da se mu ne zgodi ničesa žalega in da se prepriča, da je vse prizadevanje, izstradati ga, prazno in brezvspešno.

Ravbar ni zaupal Erazmovim besedam. Večkrat poslal je Erazem Ravbarju kaj

mastnega za južino ter ga ob enem prosil, naj slugi nič žalega ne stori, „kajti“, dejal je Erazem, „preokorno je, streči mu po vrvi z grada.“

Erazma je predrzna prevzetnost zapejlala tako daleč, da je prve češnje in jagode, katere je kmalu potem dobil iz Vipavske doline, poslal po svojem slugi oblegajočemu Ravbarju, rekši, da se vse to in karkoli si poželi človeško srce, dobiva v jami pri njegovem gradu.

Silno se je zavzel Ravbar videč, kako obilno ga Erazem s češnjami, jagodami in drugim sadjem v letnem času obdaruje, dočim je v deželi komaj cvetelo. Kmalu potem dobi plemenitih rib, in tako ni noben dan prešel, da ni prišel Erazmov sluga z novimi darovi k baronu.

X. Erazem izdan. Smrt njegova.

Baron Ravbar je uvidel, da svojega namena ne doseže. Sklenil je torej prošnjam svojih vojakov privoliti, da se vrnejo v Trst. Namenil je že, cesarju poročiti o njegovem nevspehu in izprositi Erazmu milosti. Ali jeden vojakov, — nek Frijulec — mu svetuje, končati Erazma z zvijačo, ker ga z orožjem ne morejo. Stavi nasvet, Erazmovega

slugo pregovoriti v to, da izda svojega gospoda; denar in obljube, meni Frijulec, bodo ga pregovorile.

V svojej nevolji, da ga je up tako prevaral, mislil je Ravbar bolj na osveto, nego na to, kar mu je velevalo srce. Sklenil je storiti, kakor mu je bilo nasvetovano.

Sluga Fran pride zopet z novimi darovi in Ravbar ga sprejme jako prijazno. Povabi ga k jedi in obdaruje obilo. Ponižnost zapovedujočih omeči močno one, ki imajo spolnovati povelja. To se je najbolj pokazalo pri preslepljenem slugi Franu, katerega sta Ravbarjevo zlato in dobrotljivost popolnem omamila.

Vsikdar, kadar je prišel, bil je Ravbar prijaznejši ž njim in kmalu se mu je tako prikupil in zase pridobil, da mu je smel prosto svoje nakane razodeti. Mnogotere obljube, prostost in odpuščanje so bile veše, ki so ubogega Frana vjele v svoje mreže in premamile njegovo vest. Srce se mu je treslo, kadar je mislil na strašno nezvestobo, a pregovorjen po zapeljivosti se mu je hudobija manjša videla; menil je, da ustreže s tem domovini in da bo srečno živel v prihodnje. Glas njegovega srca, ki ga je svaril pred nezvestobo, postajal je vsak dan slabši in kmalu je zaspala popolnem vest v njem.

Oj, grde strasti, ki nas tako z lahka na pot hudobije zapeljejo in nam nikedar več ali pa le težko dadó zopet vrtni se k čednosti! Zlato in ljubezen sta mogočna gospodarja sveta; mogotce in berače imata v svojej oblasti in le malokedaj se dasta premagati.

Zlato je oslepilo prej zvesto srce Franovo, ljubezen ga je speljala v pogubo.

Sluga Fran imel je namreč izvoljenko, katero je srčno ljubil; ničesa drugzega ni želel, nego dobiti jo v zakon. Hudobija mu je odprla pot do nje in mu je kazala vso nesrečo pri njej; čednost pa mu je kazala v zvestobi do svojega gospoda žalostno podobo večne ločitve od njegove ljubice, — in na vse zadnje izročila ga zaničljivej smrti. Padel je! Preveliko zaupanje v zvestobo svojega sluge pa je bilo Erazmu v pogubo. Ta je izdal svojega gospoda s tem, da je naznanil baronu Ravbarju, da zahaja Erazem vsak večer na določeno mesto, da opravi svojo naravno potrebo. Rekel mu je: „Skala tam ni debela in če vanjo vstrelite in jo dobro zadenete, mora se razkrušiti.“

Oblegovalci so seboj imeli nekaj topov iz Ljubljane, katerih se pa do sedaj niso posluževali, ker so menili, da trdi skali nič ne škodijo. Dogovorili so se torej, da izobesi sluga Fran kos bele tkanine na ono

mesto, kamor zahaja običajno Erazem, in proti onemu kraji naj ustrelé. Pristavil je tudi nezvesti sluga, da jim bo luč na oknu naznanila, kedaj bode Erazem na imenovanem mestu.

Brezvestni izdajnik se vrne v grad in točno izpolni obljubo svojo.

Jelo se je mračiti. Kmalu ugledajo oblegovalci obešeno znamenje in brez odloga namerijo vse topove na ono mesto. Komaj so pričakovali noči in s to danega znamenja.

Erazem bil je tistega dne nenavadno otožen in žalosten. Neznani nemir in strah polnila sta mu tesne prsi. V preteklej noči prikazal se mu je v sanji duh nepozabljivega Baumkirherja, ki mu je roko podal in ga s prstom žugaje svaril pred kačo, katera mu je zvitá in sikajoča ležala na prséh. Zbudil se je.

Ves zamišljen lazil je ves dan po svojem gradu. Govoril je malo, tudi pil in jedel je malo. V mraku gre, kamor sta ga potreba in naključje peljala, — v svojo smrt. Na oknu gorela mu je mrtvaška luč. Zagledavši znamenje, ukazal je Ravbar ustreliti proti dotičnemu mestu; štirje topovi, vsi najedenkrat zažgani, zagrmeli so strašno in — Erazem zgrudil se je mrtev na tla, od porušenihi skal zadet izdihnil je svojo dušo pod razvalinami razdejanega skalovja. Hlapci

in sluge hité prestrašeni in zbegani proti kraju nesreče, da bi svojemu ljubemu gospodu pomagali. To je dalo oblegalcem priložnost, polastiti se gradu s pomočjo izdajnika. Z golimi meči pridrli so v grad. Dva najst Erazmovih služabnikov, krepkih korenjakov, postavi se zdaj v bran oblegalcem. Bijejo se ž njimi junaški kakor levi; toda podlegli so mnogoštevilnejšim Ravbarjevimi vojniki; vsi so našli smrt poleg Erazma. Ko baronovi vojaki vidijo, da so zmogli hlapce, zaženó strašen krik; izdajalcu Franu pa se zahvaljevaje delajo velikanske obljuje. Vse grajske stanice jim je moral razkazati, vzlasti pa tisti podzemeljski hodnik, katerega je priroda sama v zemlji izdolbla in ki je štiri milje daleč vodil v Vipavsko dolino, od koder je dobival Erazem ves živež in druge potrebščine.

Ko Ravbar pride na ono usodepolno mesto, kjer je ležal Erazem zasut, najde starca vsega v solzah vtopljenega nad grobljo; bil je to stari, zvesti Konrad. Dolgo so ga molčé gledali, kajti smilil se je starec i trdim srcem. Čez nekoliko sklone Konrad glavo svojo in upre najprvo oči v nezvestega Frana, ki je zrl sramotno v tla. Počasi vzdigne se starec in kakor duh iz onega sveta stopa proti Franu. S trdnim in ostrim glasom mu reče: „Mladenič, izdal si svojega gospoda;

tresi se Juda Iškarijot! Jaz ga hočem maščevati!“ Izrekši te besede, potegne Konrad, ko bi trenil, oster meč izza pasa in ga zasedi z močno roko v izdajalčevo srce. Malo pozneje je tudi starec zgrudil se mrtev na tla in razmesarjen ter preboden izdihnil dušo.

Takoj drugi dan zapustili so baron in vojaki tisti kraj. V gradu pa ni ostalo žive duše, razven dveh sultanov, ki svojega gospoda tudi po smrti nista zapustila. Pač zvesti živali!

Sosedje pokopali so svojega dobrodelca Erazma in sluge njegove na pokopališči bližnje cerkve Marije Device.

Nobenega sorodnika, nobenega prijatelja ni bilo pri Erazmovem pogrebu; le zvesta psa njegova sledila sta žalostna in — na grobu kmalu poginila.

To se je godilo leta 1485. Z Erazmom izumrl je rod Predjamskih gospodov.

V gradu ostalo je še več znamenj, med drugimi vidi se še sedaj mesto, kjer je Erazem sklenil nesrečno svoje življenje.

Stari grad je tekom tega časa razpadel in poznejši graščinski posestnik Ivan grof Kobencel sezidal je leta 1570. sedanji novi grad.

em ma-
Konrad,
ga za-
e. Malo
teve na
il dušo.
aron in
lo žive
ga go-
a. Pač

rodelca
ppališči

ijatelja
zvesta
— na

razmom

ij, med
kjer je
nje.
azpadel
n grof
ji novi

